Kot. 5 fuzet 2
1898 feb.

QL
461
.R873
ENT

SMITHS
39

QL
461
R873
ENT

Ent. Soc. Wash.

V. kötet 1898. Február 1. 2. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

Dr. BEDŐ ALBERT Dr. ENTZ GÉZA
Dr. CHYZER KORNÉL Dr. HORVÁTH GÉZA

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

ABAFI AIGNER LAJOS, JABLONOWSKI JÓZSEF
és CSIKI (DIETL) ERNŐ.

BUDAPEST
A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE és KIADÓHIVATALA
VIII., RÖKK SZILÁRD-UTCZA 32

Megjelenik minden hónap első napján, julius és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 4 frt.

Tartalom.

Egy hét az erdélyi Mezőségen II. *Dr. Horváth Gézától* 23
Lepidopterologiai megfigyelések. *Viertl Adalberttől.* Két ábrával 28
Adatok a magyarországi Ophisa- és Banchus-félék ismeretéhez *Szépligeti Győzőtől* 29
Ujabb magyarországi lepkék I. *Abafi Aigner Lajostól* 33
A gabonszszisik irtása. *Jablonowski Józseftől* 35
Pécs környékének Noctuái II. *Viertl Adalberttől.* 38
Uj Coleopterák hazánk fannájából. *Csiki Ernőtől* 40
Különfélék:
A coleopterologus teendői márczius havában *Csiki E.*-től 42
Erdély fannájára új bogarak. *Mallász Józseftől* 43
Mivel csalogatják a virágok a rovarokat? *Csiki E.*-től 43
Élő hernyók szállitása 43
A vetési varjú gyomortartalma. *Csiki E.*-től. 43
A repczének egy elfeledett ellensége. *Merkl Edétől* 44
A magyar birodalom állatvilága 44
Levélszekrény 44

A budapesti entomologusok minden hónap 2., 3., 4. s esetleg 5. péntekén Muhr-féle vendéglőben (Kerepesi-út 44.) találkoznak.

Az 1897-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (VIII., Rökk-Szilárd-utcza 32.) czímzendők.

Egy hét az erdélyi Mezőségen.

II.

Ötödfél napi időzés után május 28-án Dr. Madarász Gyulával együtt búcsút mondtunk Szent-Gothárdnak és gróf Wass vendégszerető kastélyának, hogy a Mezőség déli részébe Mező-Záhra vonuljunk. Szíves házi gazdánk szintén velünk tartott.

Útunk a gyekei és katonai tósorozat mentén vezetett, úgy hogy meg nem állhattuk rovarhálómat útközben úgy az egyik, mint a másik tóba kissé belemeríteni. És nem is hiába! Mert a Gyeke mellett álló malom zsilipjénél szerencsések voltunk a *Micronecta distans* második hazai példányát kihalászni. A katonai tó nehány vízi poloskán kívül két vízi atkát (*Diplodontus despiciens O. F. M.* és *Limnesia maculata O. F. M.*) szolgáltatott.

Az utóbbi napok esőzései az útat igen megrongálták; csak gróf Wass négy táltosának köszönhettük, hogy déltájban mindamellett már Puszta-Kamarásra értünk. Ez az igénytelen mezőségi falu a magyar irodalomtörténetben arról nevezetes, hogy itt aluszsza örök álmát báró Kemény Zsigmond, az ismert regényíró és publicista. De a hazai állattan körében is helyet kér magának Puszta-Kamarás, mert itt rakta egy fecskepár báró Kemény Gyula kastélyának verandáján vadszőlő-indák közé azt a szabadon függő fészket, melyet a k. m. természettudományi társulat az ezredéves országos kiállításon bemutatott, és mely jelenleg a M. N. Muzeum állattári osztályában látható.*)

A kamarási kastély, melynek mi is vendégei voltunk, gyönyörű park közepén áll. Azért siettem az alkalmat felhasználni, hogy rovarvilágával — legalább futólagosan — megismerkedjem.

A szíves házi gazda és vendégei társaságában bejártuk a változatos növényzetű parkot, miközben bogárhálóval és esernyővel hozzá láttam a rovargyűjtéshez. Az eredmény aránylag elég kielégítő volt. Alig egy fél óra alatt 27 Hemiptera-faj került gyűjtőüvegeimbe, közöttük *Corizus conspersus Fieb.*, *Trapezonotus dispar*

*) Leírását és rajzát Dr. Madarász Gyula közölte a Természettudományi Közlöny 1896. évi kötetében.

Stal, Lygus pabulinus L., Eupteryx aurata L. stb. Nagy számmal fordult elő a kányafán a *Psylla Viburni Lw.*, melyet másnap Mező-Záhon is gyűjtöttem. A nyírfa lombján tanyázott egy Erdélyből eddig még nem jelzett levelész-faj: *Pterocallis nigritarsis Heyd.* — A gyűjtött bogarak között volt az *Oxypoda togata Er.*

Azt a keresetlen magyaros vendégszeretetet, melynek a kamarási kastélyban részesei voltunk, nem kell különösen kiemelnem; mert azzal az erdélyi magyar kastélyokban és udvarházakban még most is mindenütt találkozunk. De a mi úgy itt a báró Kemény-, mint Szent-Gothárdon a gróf Wass-család szeretetreméltó körében méltán meglepett, az az a mély érdeklődés, a melylyel a két főrangú család minden tagja a természettudományok s általában a természet jelenségei iránt viseltetik. Elvitázhatatlan tény, hogy az erdélyi főnemesség jóval több vonzalmat tanúsít a reális tudományok, a természettudományok, kivált a természetrajz iránt, mint a szorosabb értelemben vett Magyarország aristokratiája. Az erdélyi mágnások soraiból kerültek ki gróf Lázár Kálmán, az ornithológus, gróf Eszterházy Kálmán, a geologus, gróf Korniss Emil, a malakologus és gróf Haller Béla, a külföldön is számottevő zoologus, holott a sokkal számosabb magyarországi aristokraták közül eddig csak báró Ocskay Ferencz vált ki, mint a természetrajz, nevezetesen a zoologia művelője. Többször gondolkoztam már a felett, hogy vajon mi lehet ennek az oka.

Most vázolt mezőségi kirándulásom alatt, midőn szerencsém volt két erdélyi mágnás-családdal saját tűzhelyénél megismerkedni, félig-meddig megtaláltam reá a feleletet. Reális tudáson alapuló intenziv műveltség s a természet örömei iránt való fogékonyság, párosulva a családi élet bensőségével és erős nemzeti érzülettel, itt oly nemes harmoniába vannak olvadva, a minővel talán csak az angol aristokratia dicsekedhetik. E nemes harmoniából fakad aztán a természet őszinte szeretete, majd az érdeklődés a természettudományok egyes ágai iránt.

Puszta-Kamarást délután elhagyva, nemsokára felértünk a Szamos és Maros alacsony vízválasztójára, mely egyszersmind a Mezőség északi részét a délitől elválasztja. A Mezőség déli része geologiai és topographiai alakulására nézve megegyezik az északi részével; de az utóbbitól annyiban eltér, hogy itt az erdőnek már semmi nyomaival sem találkozunk. Itt domborodik ki legszembetünőbben a déloroszországi füves puszták jelleme. Az egész táj kopár dombjaival, lapos völgyeivel, kisebb-nagyobb tavaival és nádasaival, primitiv oláh falvaival élénken emlékeztetett Bessza-

rábia hullámos dombvidékeire, a melyeket négy év előtt látogattam meg.

Kis-Sármásnál elértük a marosludas-beszterczei vasút vonalát, mely a Mezőséget észak-déli irányban átszeli. Itt elhagytuk gróf Wass kocsiját és vasúti vonatra ülve folytattunk útunkat déli irányban Mező-Záhig. A vasút mocsarak és nádasok mentén mindenütt a völgyben halad. A hol a völgy feneke kissé kiszélesedik, ott a mocsár azonnal tóvá alakul. Nagyobb terjedelmüek a báldi és a mező-záhi tavak. Ez utóbbinak alsó végén fekszik Mező-Záh, a hová ötnegyed óra alatt megérkeztünk, s a hol ismét gróf Wass Béla vendégei voltunk.

Már este volt, mire Mező-Záhra értünk; azért az nap már csak az esti lepkegyűjtéssel lehetett kisérletet tenni. Gróf Wass és Dr. Madarász itt szintén a grófi park fái között helyezték el a csalétekkel bekent zsinórokat. De a zsákmány jóval csekélyebb volt, mint Szent-Gothárdon. E tekintetben másnap este sem volt kedvezőbb az eredmény.

Szép siker koronázta azonban a nappali rovargyűjtést, melynek színtere másnap, azaz: május 29-én Mező-Záh határa volt.

Délelőtt meglátogattuk a „Bota“ nevű hegyi réteket, a melyeken teljes pompájában díszlett a mezőségi flóra. Ennek legérdekesebb képviselője a híres mező-záhi basarózsa (Paeonia hybrida) kizárólag csak ezeken a réteken fordul elő. Sajnos, hogy virágát nem láthattuk, mert akkor már elvirágzott. De e helyett tömérdek sok más virág, valóságos virágszőnyeg borította az egész lejtő rétségét. A botanikus könnyű szerrel egész herbariumot szedhetett volna itt össze; de meg lehetett elégedve az entomologus is.

A rovarfauna itt jóval népesebb volt, mint Szent-Gothárd környékén. Bogárhálóm alig nehány kaszáló csapás után mindig tele lett különféle rovarokkal, melyek közül első sorban természetesen a Hemipterákat vettem szemügyre. Legérdekesebb volt három Capsida-faj: *Poeciloscytus brevicornis Reut.*, *Plagiognathus pictus Fieb.* és *bipunctatus Reut.*, mind a három a keleti, nevezetesen a délorosz-országi fauna képviselője. A két első az erdélyrészi faunára nézve új felfedezés. A *Plagiognathus pictus*, melyet virágzó Salviákon találtam, Magyarországon kívül csak Dél-Oroszországban fordul elő. Hazánkban eddig csak két helyen, Farkasd pestmegyei pusztán és Torontálmegyében Jazován akadtam reá; Mező-Záh most a harmadik ismert hazai termőhelye.

Egy kis kabócza (*Agallia reticulata H.-Sch.*), melyet itt fogtam, Erdélyből még szintén nem volt ismeretes.

A gyűjtött bogarak közül megemlítendők: *Omalium rufipes Fourcr.*, *Lema melanopus var. atrata Waltl*, *Cassida canaliculata Laich.* és *ornata Creutz.*

Míg én bogárhálómmal a buja szénafüveken kaszálgattam, gróf Wass és Dr. Madarász lepkehálóval a repülő rovarokra, kivált lepkékre vadásztak. Legnevezetesebb zsákmányuk mégsem lepke volt, hanem egy légy, a déloroszországi *Bombylius quadrifarius Lw.*, mely a magyar faunaterületről eddig nem volt ismeretes, és melyből gróf Wass egy szép nősényt fogott.

Az eső, mely reggel óta folyvást fenyegetett, délfelé csakugyan megeredt és egyszerre véget vetett gyűjtésünknek. Sietve kellett menekülnünk, de azért mégis derekasan megáztunk, mire a faluba értünk.

Délután megszünt az eső. Azért nem késtünk ismét kirándulni, most már a mező-záhi tóhoz és pedig annak alsó végéhez. A vízi rovarhálóval itt szintén gróf Wass müködött. E szerint tulajdonképen neki köszönhetem, hogy a tó rovarfaunájával megismerkedtem. A vizenjáró poloskák itt négy fajjal voltak képviselve: *Mesovelia furcata*, *Microvelia Schneideri*, *Gerris thoracica* és *argentata*. A vízben élő poloskákból is négy közönségesebb faj került, jobbára álcza-stádiumban a hálóba: *Naucoris cimicoides*, *Ranatra linearis*, *Notonecta glauca* és *Plea minutissima*. Legérdekesebb volt egy ötödik faj, a parányi *Micronecta Scholtzii Fieb.*, melyet a vízi boglárka (Ranunculus aquatilis) vízben úszó levélzete között nagy mennyiségben fedeztünk fel. Az alsóbbrendű víziállatok közül hálónkba került három faj vízi atka (*Diplodontus despiciens O. F. M.*, *Curvipes communis Kram.*, *Cochleophorus crassipes C. K.*) és öt faj apró rákocska (*Cyclops strenuus Fisch.*, *Simocephalus vetulus O. F. M.*, *Scapholeberis bispinosa D. G.*, *Ceriodaphnia quadrangula Leyd.*, *Cypria ophthalmica Jur.*)

A tó alsó végén álló malom körül átkutattam a fűzfákat és másféle növényzetet. A rajtuk talált rovarok között legérdekesebb volt két bogár, *Brachypterus unicolor Küst.* és *Agrilus viridis var. Salicis Friv.*, mert az erdélyi részekből még egyik sem volt ismeretes. Itt találtam azonkívül a következő bogarakat: *Stenus latifrons Er.*, *Telmatophilus Typhae Fald.*, *Dolichosoma lineare Rossi*, *Mecinus collaris Germ.*, *Pilemia hirsutula Frol.* stb.

Mezőségi kirándulásunk utolsó napját, május 30-át a mezőczikudi tó meglátogatásának kivántuk szentelni. Ez a tó arról nevezetes, hogy az egyetlen pont széles Magyarországon, a hol a kékcsőrű kacsa (Erismatura leucocephala) fészkel. Rövid félórai

kocsizás után csakugyan oda értünk a magánosan, egy domb oldalán álló titokzatos tóhoz; de épen mikor partján megállottunk, egyszerre mintegy varázsütésre megeredt az eső és elkergetett onnan. Épen csak annyi időm volt, hogy a tóparti füveken bogárhálómmal egy pár csapást tehettem. Sietve elmenekültünk a völgyben álló mező-czikudi malomhoz s ott egy eresz alá vonultunk. Csak ott vizsgáltam meg, hogy a tónál mi került hálómba. Nem volt benne sok, de mégis egy új kabóczafaj az erdélyrészi faunára nézve, a *Chlorita vittata Leth.*

Ott vesztegeltünk tehát a védő eresz alatt jó sokáig; de bizony az eső nem igen akart elállani, legfeljebb csak valamit engedett az erejéből; néha nem esett, hanem csak permetezett. Ilyen időközöket felhasználva megpróbáltuk, hogy nem lehetne-e legalább a mező-czikudi patakban némi vízi rovarokat gyűjteni.

És csakugyan — „audaces fortuna juvat." A malom zsilipje alatt, illetőleg a zsilip és a part között álló csendesebb vízben reá akadtunk a gyekei tóban felfedezett *Micronecta distans* népes tanyájára. Nem kevesebb mint 20 példányt hoztam onnan magammal a ritka rovarból. Ez a becses fogás volt mezőségi gyűjtésemnek méltó befejezése!

Estefelé búcsút vettünk Mező-Záhtól és a Mezőségtől. Mind a hárman, t. i. szíves házigazdánk gróf Wass Béla, Dr. Madarász Gyula és én, vasútra ültünk s Maros-Ludason át egyenesen Budapestre utaztunk.

Így folyt le egy heti kirándulásom az erdélyi Mezőségen. Az elért eredménynyel teljesen meg lehettem elégedve; mert a későn nyíló tavasz s a kedvezőtlen időjárás daczára összesen 163 Hemiptera-fajt sikerült összegyűjtenem, közöttük sok érdekes dolgot, sőt három új fajt is a magyar faunára nézve (*Micronecta distans*, *Psylla Viburni* és *rhamnicola*). A többi rovarrendekből szintén több nevezetes faj került elő, jeléül annak, hogy mennyi sok érdekes felfedezéssel lehetne itt még, kivált a nyári hónapokban és kedvező időjárás mellett, a hazai fauna ismeretét gyarapítani.*)

Hálás köszönetem illeti gróf Wass Béla urat, hogy engem e tavaszi kirándulásra meghívni s azt páratlan vendégszeretetével oly kellemessé és élvezetessé tenni kegyes volt.

Dr. Horváth Géza.

*) Ennek bizonyságául megemlíthetem, hogy azok között a Hemipterák között, melyeket gróf Wass Béla később a nyári hónapokban Szent-Gothárdon gyűjteni szíves volt, több érdekes fajon kívül négy faj, u. m. egy vízi poloska (*Corixa concinna Fieb.*) és három kabócza (*Cicadula variata Fall., Megamelus notula Germ., Kelisia guttulifera Kb.*) Erdély faunájára nézve, egy fajváltozat (*Anthocoris gallarum ulmi De Geer var. melanocerus Westh.*) pedig az egész országra nézve új volt.

Lepidopterologiai megfigyelések.

Mehádia környékén két nevezetes lepkét fogtam. 1876. év márczius 30-án Pecseneska falu korcsmájában ülve, este a világossághoz röpült Noctuát cyankaliumos üvegemmel megfogtam, és Cuculliának felismertem, de minő fajtájú, azt nem is sejtettem. Őszkor ez állatot egy Cidariával együtt, melyet a Cserna völgyében fogtam volt, meghatározás végett Staudingernek küldtem, de mindakettőt mint előtte teljesen ismeretleneket visszakaptam azzal, hogy ha huzamosb ideig nála akarom hagyni, küldjem meg újra. Ezt, miután Bécsben sem tudták meghatározni, megtettem ugyan, előbb azonban lefényképeztettem, sejtelmem lévén, hogy azokat többé nem fogom látni. Körülbelül egy év mulva, Staudinger gratulált mehádiai fogásomhoz, mert az egyik lepke a gyűjteményében még hiányzó *Cucullia celsiae* H.-S., mely eddig csak dél-Törökországban találtatott; a másik pedig alighanem új Cidaria-faj. Mindkettőért tekintélyes összeget ajánlott fel, ha neki átengedem, a mibe, némi habozás után, beleegyeztem; a Cidaria nevét azonban sohasem tudtam meg. Ismételten gyűjtöttem Mehádián, de a két állatra újra rá nem akadtam. Hadd álljon itt az ábrájuk:

Cucullia celsiae.

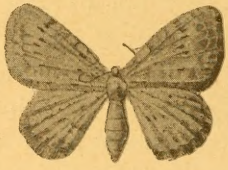

Cidaria sp.

1896. junius végén *Melitaea Phoebe* hernyót kerestem, mely ekkor még fonatban együtt élvén, a II. ivadékot szokta adni. Négy ily fonatot találtam és gyakrabban néztem, mennyire fejlődtek. Julius 12-én kettőt hazavittem. Az egyik fonatbeli hernyók gyorsan növekedtek, úgy, hogy augusztus 1-én már számos bábom volt s augusztus 10-én 7 lepke kelt ki; — a másik hernyó-csoport ellenben, egyforma táplálkozás mellett, a növekvésben lassankint elmaradt, majd nem ettek, a tenyésztő-szekrény egyik zúgában összeverődtek és kezdtek fonatot szőni. Ennek folytán megint kivittem a szabadba, a hol bizonyára átteleltek s a következő évre az I. iv. lepkét adták.

Hybocampa Milhauseri, *Phalera bucephala* és másoknál tudvalevőleg az I. iv. bábok egyrésze csakhamar kikelvén, II. iv. ad. Kikeltek nálam pl. még a következők: *Acidalia deversaria* II. iv. 1896.

aug. 16., jul. 13-án letojt petékből; *Thalera fimbrialis* II. iv. 1896. aug. 21., jun. 6-án lerakott peték után; *Papilio Podalirius* III. iv. 1895. aug. 27.; *Spilosoma luctifera* II. iv. 1893. aug. 24-től szept. 6-ig; *Sp. luctuosa* II. iv. 1890. okt. 2. stb.

Számos fajnak II. iv. bábjai azonban tavaszkor nem fejlődnek ki mind az I. iv. röpülési idejében, hanem mint pl. *Phalera bucephala, Euthipia adulatrix* részint a I., részint a II. iv. röpülési idején, mely utóbbi esetben alternáló I. ivadéknak tekinthető.

Vajon az I. iv. minden nősténye, mint alighanem a *Pieris brassicae*-é képes-e II. ivadéknak életet adni, vagy hogy az, mint *Melitaea Phoebe*-nél, csak egyes egyedek által kivételesen, vagy csak bizonyos természeti, helyi vagy egyéb feltételek alatt jön létre, azt határozottan alig lehet megállapítani; mindazáltal az ivadékok száma s azok határvonala legalább hozzávetőleg meghatározhatók. *Viertl Adalbert.*

Adatok a magyarországi Ophion- és Banchus-félék ismeretéhez.

Subfam. Ophioninae.

Opheltes Holmgr. *glaucopterus* L.: Bp. (rövidítés: Budapest), Bodajk, Borosznó, Siófok, Titel. — *O. fuscipennis* Grav.: Bp., N.-Szeben (Dietl.).

Parabatus Thoms. (non Först.) *cristatus* Thoms.: Borosznó.

Paniscus Grav. *gracilipes* Thoms.: Bp., P.-Maróth. — *P. opaculus* Thoms.: Bp., P.-Maróth, Pápa. — *P. testaceus* Grav. a, *ocellaris* Thoms.: Bp., Peér. — *P. thomsoni* Brauns. Bp.

Ophion Grav. *costatus* Ratzb.: Bp., Szeben (Dietl). — *O. mocsáryi* Brauns.: Bp. — *O. lutens* L.: Bp., Koritnicza, Petrova. — *O. distans* Thoms.: Bp., Perecsény, Szeben és Bálványos (Dietl). — *O. minutus* Krichb.: Bp. Egyik példány jobb szárnyában a nervulus érenálló, a balban az ér előtt áll. *Var.* A discocubitálér érfüggeléke pontnagyságú, a nervulus az ér mögött áll. — *O. obscurus* Fabr.: Bp. *Var.* scutellum ad medium marginatum: Bp. — *O. ventricosus* Grav.: Bp. *Var.* Egyszínű, vörössárga: Borosznó. — *O. areolaris* Brauns.: Bp.

Enicospilus Steph. *monostigma* Voll.: Újbánya. a) Az utótor közepe hosszant, az oldalai harántul barázdások; a szárny tülökfoltja fekete szegélyű; b. = a., a tülökfolt egészen sárga. — *E. repentinus* Holmgr.: Bp. — *E. tourneri* Voll.: Bp., Borosznó,

Pécs. *Var.* Az utótor szemcsés: D.-Pentele. — *E. ramidulus* Grav.: Bp., Borosznó. — *E. merdarius* Grav.: Bp., Pápa.

Allocamptus Thoms. *undulatus* Grav.: Bp., Peszér.

Eremotylus Först. *marginatus* Grav.: Bp., Isaszeg.

Subfam. Banchoinae Först.

Banchus Fab. *compressus* Fb.: Bp. — *B. pictus* Fb.: Bp. — *B. femoralis* Thoms.: Borosznó. Egy ♂ példányom van, mely a Thomson által (Op. Entom. p. 2411) adott leírással tökéletesen egyezik. — *B. falcator* Fb.: Borosznó, Ujbánya, Koritnicza, Tátraháza (Wachsmann).

Exctastes Grav. *puberulus* ♂ ♀. m. A fej és a tor rövid, fekete szőrökkel dúsan borított; fekete; a mellső és középső czombok, szárak, a lábízek, valamint a hátsó czombok egészen, a hátsó szárak töve és a hátsó tarsusok 4—5. ízei vörösek. A potroh első ízének vége, a 2. és 3-ik egészen és a 4-ik töve vörös. Az areola rövid nyelű. A tojócső egyenlő az első potrohíz hosszával. Hossza 10—12 mm. A ♂, egyik-másik példányán, a potroh 4-ik íze egészen vörös és az első íz csak a tövén fekete. A 4. lábíz fehér, az 5-ik és néha még a 3-ik is vörös vagy vöröses: Borosznó, Újbánya és Tátraháza (Wachsmann). Az *E. geniculus* (Holmgr.)-tól, csak a tövén vörös lábszára és fekete, apró szőrökkel borított törzse által különbözik. — *E. illusor* Gr.: Borosznó. — *E. robustus* Gr.: Bp., P.-Maróth. — *E. variegatus* ♂ m. Fekete; tapogatók vörösek; vállsarkokon 1—1 háromszögű folt, a szárnytő alatt 1—1 vonalka és az utótor végén egy, a középen megszakított vonal, sárga; a szárny töve fehér: a pikkely vége fehér, közepe fekete és a töve vöröses; a potroh 1—4. íze vörös, a 6—7. ízek végei keskenyen fehérrel szegélyzettek. A lábak vörösek; a csípők és tomporok feketék (az apophysis vörös), a hátsó szár vége alul és hasonlóképen a metatarsus barna. A szárnyjegy barna, közepe és az elő szárnyjegy világosabb. Hossza 10 mm.: Bp. Az *E. osculator*-tól fekete arcza, az E. bilineatus-tól vörös tarsusa és mindkettőtől fehéren szegélyzett utolsó potroh ízei által, az E. gracilicornis-tól egyszerű csápjai által különbözik. — *E. medianus* ♂ ♀ m. Fekete; a csáp közepe alul fehér; a potroh vörös, az első íz töve fekete. A lábak vörösek; a csípők és tomporok, a hátsó szár és a h. tarsusok feketék; néha a h. czombok legvége fekete, a h. szárak töve pedig vöröses. A szárnyjegy sötétbarna. A ♂ 3—4. hátsó lábízei fehérek. Hossza 8—11 mm.: Bp., Ujbánya. *Var.* ♀: Az első potrohíz fele a 6—7. ízek egészen feketék; a h. czomb legvége feketés gyürüvel:

Bp. Az *E. osculator*, *bilineatus* és *variegatus*-tól, egyszínű tora által, az elsőtől még fekete arcza, az utolsótól nem szalagos végső potrohízei által is különbözik. — *E. nigripes* Grav.: Bp. — *E. clavator* Grv.: Pápa (Wachsmann). — *E. fornicator* Gor.: Bp., Rév, Borosznó, Tátraháza (Wachsmann).

Az europai Exctastes-fajok határozó táblázata.

1. A potroh fekete . . . . . 2.
— „ „ vörös vagy barna (egészen vagy részben) . . . . . 9.
2. A csáp középső része alul vörös . . . . . 3.
— „ „ fekete (nem vörös) . . . . . 4.
3. A czombok és szárak gesztenyebarnák: . . . . . *E. brunnipes* ♀ *Gr.*
— „ „ „ „ vörösek . . . . . *E. fulvipes* ♀ *Gr.*
(lásd még: *E. aethiops var.* ♂ *Gr.*)
4. A hátsó czombok feketék . . . . . 5.
— „ „ „ vörösek . . . . . 6.
5. A középső potrohízek barna szegélylyel, a csápok fehér gyűrűvel, a pajzs fehér: . . . . . *E. tristis* ♀ *Gr.*
— A potroh, a csáp és a pajzs fekete: . . . . . *E aethiops* ♂ ♀ *Gr.*
6. A lábszárak tövei és a tarsusok 4—5. ízei fehérek: . . . *E latus* ♀ *Gr.*
— „ „ „ nem fehérek . . . . . 7.
7. A csápok és a tarsusok fehéren gyürüzöttek: . . . *E. clavator* ♀ *Gr.*
— „ „ „ „ nem gyürűzöttek . . . . . 8.
8. A hátsó csípők feketék: . . . . . *E. fornicator* ♂ ♀ *Ns.*
— „ „ „ vörösek . . . . . *E. calobatus* ♀ *Ns.*
9. A hátsó czombok feketék . . . . . 10.
— „ „ „ vörösek vagy barnák . . . . . 20.
10. A középső potrohízek hátsó szélei barnák . . . . . (*E. tristis* ♀ *Ns.*)
— „ „ „ egészen vörösek vagy barnák . . . . . 11.
11. „ „ „ valamint a czombok és szárak barnák . . . 12
— „ „ „ vörösek: . . . . . (*E. crassus* ♀ *Gr.*)
12. A pajzs fehér vagy fehéren foltos 13
— „ „ fekete . . . . . 16.
13. A csáp nem gyűrűzött, a mellső lábak czombjai csak a végükön vörösek, a ♀ vállsarkai és a szárnytő alatt fehéren foltos:
E. notatus Holmgr.
(E. nigripes var. Gr.).
— A csáp fehér gyűrűvel, a mellső czombok vörösek . . . . . 14.
14. A ♂ lábszárai egészen, a ♀ a tövön sárga (♂ tarsusa vöröses, ♀ a 2—4. ízek sárgák: . . . . . *E ichneumoniformis* ♂ ♀ *Gr.*
— A lábszárakon nincsen sárgás rész . . . . . 15.
15. A második csápíz alig hosszabb a vastagságánál; a ♀ tarsusa kicsike gyűrűvel: . . . . . *E. guttatarius* ♂ ♀ *Gr.*
— A második csápíz kétszer oly hosszú mint vastag; a ♀ tarsusa széles gyűrűvel; a potroh vége vörös: . . . . . *E. guttiferus Thoms.* ♀
(E. guttatorius var. Grav.)
16. A mellső czombok csak alul és a végükön világosak . . . . . 17.
— „ „ „ vörösek . . . . . 18.

17. Az első potrohíz csak a tövén fekete, a 2. és 3-ik vörös, a tojócső $^1/_4$ potroh hosszúságú: . . . . . *E. inquisitor* ♀ *N.*
— Az első potrohíz hegye és 2—4. ízek vörösek, a tojócső $^1/_5$ de a potroh hosszának; a ♂ tarsusa fehéren gyűrűzött: . . *E. nigripes* ♂♀ *Gr.*
18. A hátsó lábízek 2—4. ízei sárgák; a h. szárak vörösek, a hegyük fekete: *E. flavilarsus* ♂ *Gr.*
— A hátsó lábízek 2—4. ízei nem sárgák 19
19 A hátsó lábszárak feketék (a tarsusok is feketék): *E. bicoloratus* ♂♀ *Gr.*
— A h. szárak nem egészen feketék, a tarsusok 4 és 5, ritkábban a 3-ik ízei vörösek, barnák vagy ritkán fehérek: . . *E. laevigator* ♂♀ *Gr.*

Var. ♂ Gr. hátsó tarsusok feketék.

20. A 6—7-ik potrohíz fehéren szegélyzett . . . . . 21.
— „ „ egyszínű . . . . . 22.
21. ♀ A pajzs fehér, a csápok gyűrűvel; a tor egyszínű: *E. gracilicornis* ♀ *Cr.*
♂ a tor fehér foltokkal tarkázott: a csáp egyszínű: *E. variegatus* ♂ *m.*
22. A szárak töve és a tarsusok középrészei fehérek, a potroh középrészei barnák . . . . . *E. [illegible]* ♂♀ *Gr.*
— A szárak töve nem fehér . . . . . 23.
23 A potroh középízei valamint a czombok és a szárak gesztenyebarnák (a h. szárak vége fekete, tövük, valamint a tarsusok nincsenek fehér [illegible]: . . . . . *E. [illegible]* [illegible] *Gr.*
— A potroh középízei vörösek . . . . . 24.
24. A h. szárak egészen vörösek. (Az első potrohíz vége kisebb-nagyobb terjedelemben vörös, a pikkely vörös; ♂ a szemek fölött a fejtető 1—1 folttal): . . . . . *E. nigripennis* ♂♀ *Gr.*
— A h. szárak vége fekete . . . . . 25.
25. A pajzs fekete 26
— A pajzs fehér vagy csak fehéren foltos . . . . . 30.
26. A ♂ arcza fekete, a ♀ csápja egyszínű . . . . . 27.
— A ♂ arcza fehér, a ♀ csápja nem egyszínű . . . . . 29.
27. A hátsó szárak csak a tövükön vörösek; . . . *E. puberulus* ♂♀ *Gr.*
— A h. szárak nagyobb [illegible] vörös . . . . . 28.
28. A hátsó lábízek végei fehérek . . . . . *E. geniculosus Holmgr.*
— A hátsó lábízek nem fehérek . . . . . *E. laevigator Duv.*
29. A szárnytő előtti varrat fehér: . . . . . *E. osculator* ♂ *Grav. var.*
— A varrat nem fehér: . . . . . *E. illusor* ♂♀ *Grav.*
30. A csápok egyszínűek: . . . . . *E. robustus* ♂♀ *Grav.*
— A csápok fehér gyűrűvel . . . . . 31.
31. Az arcz fehér . . . . . *E. osculator* ♂.
— Az arcz fekete . . . . . 32.
32. A szárnytő előtti varrat fehér: . . . . . *E. bilineatus* ♂ *Grav.*
— A varrat nem fehér: . . . . . *E. medianus* ♂♀ *m.*

Coleocentrus Grav. *excitator* Grav. — Borosznó.

Szépligeti Győző.

Újabb magyar lepkék.

I.

Az útóbbi nehány év a magyar lepke fauna tekintélyes gyarapításához, azaz oly fajok és fajeltérések ismeretéhez vezetett, melyek hazánkban mindeddig nem találtattak. Ezek névjegyzekét Pável János a „Természetrajzi Füzetekben“ (XX. 71—77.) közölte. Nem lesz érdektelen, ha ezek közűl azokat, melyek csakugyan csak az útóbbi években váltak ismeretesekké, kissé közelebbről szemügyre veszszük s elmondjuk róluk, hogy eddig mily hazabelieknek tartották. Ezek a következők:

Argynnis Laodice, Pall. Pomeraniában, keleti Poroszországban, délnyugati és közép Oroszországban, kelet felé Pekingig, továbbá keleti Galiczíában, Bukovinában és Romániában honos. Nem feltünő tehát, ha keleti Magyarországon is előfordul s 1894-ben csakugyan két hazai helyen is akadtak rá, t. i. szilágymegyei Peéren, a hol Zilahi Kiss Endre, valamint Segesvár és Szénaverősnél, a hol dr. Czekelius Dániel fogta.

Sesia colpiformis Stgr. Kis-Ázsiában, Törökországban és Dalmácziában honos. Bécs környékén 1894-ben Bohatsch Ottó akadt rá. Anker Lajos jegyzetei szerint, Budapesten is találta, de az adat kétes; az első biztos magyar példányt Mocsáry Sándor fogta Jaszenován, Temesmegyében.

Naclia punctata F. *ab. hyalina Frr.* Sokáig csak Kis-Ázsiából Szíriából s a Balkánból volt ismeretes; 1892-ben Pável János Mehádia környékén találta.

Agrotis speciosa Hb. Csak havasokon szokott előfordulni, így a Magas-Alpokon, a Harz-hegységben, az Óriás-hegységben, a csehországi Érczhegységben s a tiroli Stilfser-Joch-on, Alsó-Ausztriában, a Schneebergen 1896-ban találták először, a mikor nálunk gróf Wass Béla a Magurán (Kolozsmegye) fogta.

Agrotis Dahlii Hb. Közép-Európában (Belgium és déli Svédország kivételével) délkeleti Oroszországban, Sareptától egész az Altaig, Romániában és Bukovinában fordul elő. Ez utóbbi adatok egészen újak. Csak mióta ezek megjelentek s az állatot Wartha Vincze, müegyetemi tanár 1896-ban Hágiban (Szepes m.) fogta, vált valószínüvé Franzenaunak abbeli állítása, hogy azt Nagyágon találta, a mi addig kétesnek látszott.

Agrotis multifida, Ld. Csak két példánya ismeretes; az egyiket dr. Staudinger Ottó, a másikat Bohatsch Ottó bírja; amazt Haberhauer József fedezte fel a Kaukázusban, emezt dr. Steffek Adolf 1883-ban Budapesten találta.

Agrotis hastifera, Donz. Csak a németországi, az Ural- és Altai-hegységekben fordult elő eddigelé. Gróf Wass Béla a Magurán találta Kolozsmegyében.

Agrotis conspicua, Hb. Előfordul Spanyolországban, déli Franciaországban, délkeleti Oroszországban, Armeniában, északi Perzsiában, az Altaiban egészen keleti Szibériáig. Magyar földön először Anker Rudolf találta Monoron, Pestmegyében.

Nonagria arundinis ab. fraterna Fr. A törzsfajjal Közép-Európában, déli Svédországban, Livland-, Piemontban és déli Oroszországban fordul elő; hazánkban először dr. Vángel Jenő akadt rá P.-Peszéren.

Praestilbia armeniaca Staudinger 1891-ben Armeniából, Amáziából és Görögországból írta le, 1894-ben Meiszner Károly Fiumében is találta.

Caradrina lepigone, *Mösch.* Ezen eddig csakis Armeniában és Sareptánál előforduló igen ritka fajt dr. Urhyk Nándor 1896-ban a Svábhegyen fogta.

Cirroedia xerampelina Hb. Előfordul Angliában, Belgiumban, Franciaországban, délnyugati Németországban, déli Oroszországban, Odessánál, Bulgáriában és Romániában. Magyarországon először 1885-ben Budapesten, a szép juhásznénál A. Aigner Lajos találta, utóbb Ujpesten Gabriely György és Nagyváradon gróf Neuhaus Emil is.

Cucullia celsiae H.-S. E ritka fajt Frivaldszky Imre kiküldöttjei fedezték fel déli Törökországban. Egyebütt azóta sem találták, csupán egy példányt Mehádián 1876-ban Viertl Adalbert.

Cucullia argentina F. Déli Oroszországban, Sareptánál és Astrachannál, Odessánál s az Altai-hegységben. Oroszország határán innen még nem fordult elő. Nécsey István Pozsony megyében találta.

Eucrostis indigenata Vill. Eddig Spanyolország-, déli Franciaország-, Olaszország-, Dalmáczia-, Görögország-, Bithynia- és Sziriából ismertük. Magyar földön először Pável János találta 1895-ben a Temes m. grebenáczi homokpusztában, 1897-ben A. Aigner Lajos P.-Peszéren is.

Gnophos Stevenaria Boid. Előfordul Dalmácziában, Görög- és Törökországban, a Krimi félszigeten, Kis-Ázsiában, Sziriában és Armeniában. Magyarország területén először Pável János találta 1894-ben Carlopagoban.

Fidonia fasciolaria var. tessularia Metzn. Állítólag csak az

Uralhegységben fordul elő, 1891. máj. 5-én Nagy-Becskereken fogta Bobatsch Ottó.

Aspilates formosaria Ev. Eddig csak Pomeraniában, nyugati Francziaországban és az Uralban fordult elő. E ritka fajt dr. Uhryk Nándor Ó-Budán, a római fürdő közelében találta.

Eupithecia fenestrata Millière 1874-ben a nizzai tengeri alpokban (Notre Dame des Fenestres) talált példányok után írta le s a lelőhely után nevezte el. Előfordul Wallisban, és, a mi igen feltünő Amerikában is. Itt Mount Washingtonból származó példányok után 1874-ben *Eupithecia cretaceata* név alatt Packard írta le, utóbb *glaucopteryx* elnevezéssel újra ismertette. Nehány évvel azután, 1879-ben Californiában, a Sierra Nevada hegységben is ráakadtak. Az osztrák-magyar birodalomban először Gross Henrik fogta Krajnában, de Bécsben, a hová meghatározásul küldte, fel nem ismerték ezen fajnak. Csak miután 1894-ben Pável a Velebitbeli Badden havas (Medak falu felett) magyar földön is találta, újra Bécsbe kerültek Gross példányai s ekkor e fajhoz tartozóknak határozták meg. Ezáltal egyszersmind lehetővé vált annak eldöntése, hogy az *E. cretaceata* synonymaképen tényleg *fenestrata*-hoz tartozik, minek valószínüségét Bohatsch már 1893-ban (Iris VI. 9.) hangsúlyozta (l. Rebel, Verh. d. zool.-bot. Ges. Wien. 1895.)

Eupithecia Gueneata, Millière déli Francziaországban lelt példányok után írta le e szerfelett ritka fajt, melyet másutt azóta nem is találtak. Csak Magyarországban fogta Anker Rudolf 1874-ben Budapesten. Utóbb, 1893-ban, Pécsett Viertl Adalbert tenyésztette.

Eupithecia glaucomictata Mn. Eddig csak Corsica szigetéről, Brussza és Szmirna vidékén fordult elő. E ritka fajt Nécsey István Verebélyen, Bars megyében fogta.

Abafi A. Lajos.

A gabonazsizsik irtása.

A gabonazsizsik (egyes vidéken zsuzsók, árpazsuzsók, magtári zsuzsók is, tudományos néven *Calandra granaria* Linné) egy kis és karcsú termetü orrmányos bogár, melynek hosszúsága 3—4 mm., szélessége pedig 0·7—1 mm. Testszíne sötét-barna. E bogár csak a magtárakban él. Lassú járású és repülni nem tud, mert a szárnyfedő alul a repülő szárnya egészen hiányzik. Zavarás

esetén tetszhalottat színlel, de azután egy-két percz mulva ismét megmozdul.

A gabonazsizsik az egyes gabonaszemekben fejlődik és pedig leginkább a búza-, árpa-, rozs- és kukoriczában, — zabban már ritkábban; megjegyzendő azonban, hogy csak magtárban elhelyezett magvakban, lábon álló gabonában nem. A nőstény petéit úgy rakja a szemekbe, hogy azokon hosszúra nyúlott fejével ú. n. orrmányával előbb egy kis lyukat fúr, azután megfordul és petéjét a fúrott lyukba tojja. A gabonazsizsik álczája fehér színű és csak a rágó szerve barnás színű; teste formátlan és igen ránczos; lába nincs. Egész fejlődését a szemben éri el s annak lisztes belsejével táplálkozik, ugyanabban bábozódik is és a magszemet csak akkor hagyja el, mikor teljesen kifejlődött, azaz mikor bogár.

Kártétele abból áll, hogy úgy a kifejlődött bogár, mint az álczája a gabonaszem belsejét annyira kirágja, hogy annak csak épen a korpája, héja marad meg. Minthogy pedig egy-egy zsizsik teljes kifejlődéséhez körülbelül 45—50 nap szükséges, s egy nőstény 36—60 petét tojhat, és továbbá minthogy a bogár fejlődése egyes melegebb fekvésű magtárban egész éven át majdnem fennakadás nélkül folyik, vagy télen legfeljebb két-három hónapig szünetel, azért könnyen érthetővé válik, hogy e bogár rövid idő alatt miért szaporodik el néha olyan tömegesen és miért tesz olyan nagy kárt a gabonában. Figyelmet érdemel, hogy a zsizsik tömegesen csak a zúgokban felhalmozott szemetes gabonában szokott szaporodni, és abból húzódik át a magtárban levő tiszta gabona-garmadákba, melyekben tovább szaporodik; egyáltalán szereti a nyugalmat és sötétséget.

A gabonazsizsik ellen való sikeres védekezésnél figyelembe veendő mozzanatok a következők:

1. Hogy a gabonazsizsik a magtárban el ne szaporodhassék, szükséges, hogy a magtár mindig tisztán tartassék. Ez oknál fogva fel kell használni minden alkalmat, hogy valahányszor a magtár kiürül, annak összes zúgai (lépcsőalja, falburkolat belseje, vakablak, támasztó oszlop alja, a padló- és falburkolat repedései, a mestergerendák) kisöpörtessenek, minden maghulladék szemestül onnan kitakarítassék; általában vigyázni kell, hogy a magtár e helyein semmiféle maghulladék vagy piszok hosszabb ideig meg ne hagyassék.

2. Magtárban tehát szeméthulladékot (rostaalját, söpredéket, ocsút), egy napig sem sabad meghagyni, hanem a felgyülemlő hulladékot onnan rögtön eltávolítani s vagy erősen égő tűzben

elégetni, vagy trágyalébe fojtani kell, hogy a zsizsik abból ki ne mászhassék. A hol az efféle mag baromfi etetésére szolgál, azt olyan helyen kell tartani, hogy az abban esetleg élő zsizsik magtárba vissza ne juthasson.

3. Hol az alapos takarításnak egyszerre való végrehajtása nem volna lehetséges, mert pl. a magtár (nagy gazdaságban, vagy gabonakereskedőnél) egészen sohasem üres, ott a takarítást úgy kell beosztani, hogy a magtár egyes helyei akkor takaríttassanak ki, a mikor az lehetséges, de úgy hogy ilyen módon az egész magtár alapos takarítás alá havonként legalább egyszer jusson.

4. A takarítás (kisöprés) megkönnyítése végett szükséges, hogy a magtár padlójának, falburkolatának minden egyes hézaga olyan anyaggal betapasztassék, mely fele- (vagy nagyobb) részben marha (tehén vagy ökör-) trágyából, és fele- (vagy kisebb) részben jól gyúrható (ragadós) agyagból készült. Hogy e tapasztás annál jobban oda ragadjon, szükséges, hogy a tapasztás munkája előtt a betapasztandó részek megnedvesíttessenek.

5. Hogy a *tiszta* (pl. *új*) *gabona* meg ne zsizsikesedjék, okvetetlenül szükséges, hogy az gyakran (hetenként legalább egyszer) kevertessék (lapátoltassék), mert gyakran megbolygatott gabonában a zsizsik nem marad meg.

6. *Zsizsikes gabona* a gabonazsizsiktől akként tisztítandó meg, hogy előbb olyan szemű rostán rostáltassék meg, a melynek szövetén a gabonazsizsik kihúll ugyan, de a magszem nem. Rostálás közben vigyázni kell, hogy a zsizsik a megrostált gabonába ismét vissza ne húzódhassék. Minthogy pedig a megrostált gabonában a rostálás daczára egy-két zsizsik még bent maradhat, azért szükséges, hogy a kirostált és garmadába hányt gabona felülete, de leginkább a fallal érintkező része, rongyokkal vagy — ha rendelkezésre állanak — juhbőrös bundákkal, len- vagy kender kóczczal betakartassék, melyekbe a garmadából menekvő zsizsik belehúzódik. Az ilyen helyen meghúzódott zsizsiket azután 7—8 óra, de legkésőbben egy nap mulva zsákostul-rongyostul együtt a magtárból ki kell vinni és olyan helyen kirázni, a hol az összeseperhető és tűzben vagy forró vízben megsemmisíthető. Ez az utóbbi eljárás (lapátolás és zsákkal való betakarás) megismétlendő 5—6-szor, míg a gabona teljesen meg nem tisztul. Azután pedig, mint a tiszta gabona, hetenként csak egyszer lapátolandó.

7. Hogy pedig a gabonazsizsik magtári csapássá ne váljék, legfőbb szabály az, hogy a magtár gyakran szellőztessék, és mindig a legnagyobb tisztaságban tartassék.

8. Ismeretlen helyről, vagy gazdaságból érkező gabona vagy gabona-szállításhoz való zsák, magtárba csak akkor vihető be, ha abban gabonazsizsik nincs.

9. A magtárt, vagy zsizsikes gabonát mérgekkel fertőtleníteni nem szabad.

10. A *gabonazsizsikkel* (*Calandra granaria*), nem szabad összetéveszteni a *lencse- vagy borsó zsizsiket* (*Bruchus lentis*, *Br. pisorum* vagy *Mylabris lentis*, *M. pisorum* s más fajok). Ez utóbbi csak a hüvelyes vetemények magvaiban él, melyeket már a mezőn fejlődésük elején fertőz meg; gabonafélékben nem él. Ellenben a gabonazsizsik csak a gabonafélékben él, ezeket csak a magtárakban lepi el, de hüvelyesek magvaiba nem megy be.

Jablonowski József.

Pécs környékének Noctuái.

II.

Aporophyla lutulenta Bkh. × nem észleltem.

Ammoconia caecimacula F. × n. r. IX. 14—X. 14, ∠.

Polia polymita L. × r VIII. 4. △ csak egy példány. — *Flavicincta* F. × nem észleltem. — *Chi* L. × n. gy. VII. 7—IX. 8.

Thecophora fovea Tr. × i. r. IX. 15—X. 24. △ H. V. 2—V. 28. Quercuson, 1883. és 1884-ben, majd 1886. és 1887-ben a H. egészen közönséges volt, azóta se leltem többé.

Dryobota roboris B. r. IX. 2—X. 9. △ H. V. 17-ig. — *Monochroma* Esp. r. △ az adatokat fel nem jegyeztem. — *Protea* Bkh. × K. IX. 1—XI. 3. △ H. V-ig; egy 1895-ki bábból a pille csak 1896. IX. 28-án kelt ki.

Dichonia convergens F. × gy. IX. 2—X. 11. ∠. H. V. 8—VI. 2. — *Aeruginea* Hb. × gy. IX. 19—XI. 3. △ H. V. 1—V. 30. Némely évben pl. 1894. és 1695-ben a H. egészen közönséges volt. — *Aprilina* L. × n. gy. VIII. 10—IX. 15. ∠. H. V. 19—VI. 21. nappal a fatörzsek kérge közt.

Chariptera viridana Walch. × n. r. V. 30—VII. 14. ∠. H. Pyrus communison. Kora tavaszkor a báb körtefák alatt könnyen található.

Miselia oxyacanthae L. × gy. IX. 23—XI. 3. ∠. H. IV. 29—V. 29.

Valeria oleagina F. × n. r. V. 12—VI. 12. H. III. 5—IV. 19.

Apamea testacea Hb. × az adatokat nem jegyeztem fel.

Luperina matura Hfn. n. r. VIII. 14—IX. 19. ∠. — *Virens* L. × gy. VII. 15—VIII. 13. A kikelő pille fűszálra mászik fel s éjjel lámpással ex larva, sőt olykor még fejlődő félben, könnyen található. *Ab. immaculata* Stgr. gy.

Hadena porphyrea Esp. × r. IX. 21. △ egy példány. — *Ochroleuca* Esp. × nem észleltem. — *Lateritia* Hfn. nem észleltem. — *Monoglypha* Hfn. k. VI. 2—VIII. 24 ∠. — *Sordida* Bkh. × adatom hiányzik. — *Basilinea* F. r. VI. 3—VI. 11. △. — *Rurea* F. × r. VI. 24—VIII. 1. ∠. *Ab. alopecurus* Esp. r. — *Gemina* Hb. × nem észleltem. — *Illyrica* Fr. i r. 18 6. VI.

10. ♂ egy példány. — *Didyma* Esp. r. V. 26—VIII. 16. *Ab. nictitans* Esp. r. — *Strigilis* Cl. × gy. V. 26—VIII. 1. △. *Ab. latruncula* Lang. és *ab. aethiops* Hw. n. r. — *Bicoloria* Vill. n. gy VI. 30—VII. 15. △. *Var. furuncula* Hb. r

Dypterygia scabriuscula L. k. V. 17—VII. 7. △.

Rhizogramma detersa Esp. × nem észleltem.

Chloantha hyperici F. × gy. IV. 10—VI. 15. és VI. 26—IX. 11. △. H. VI. 3—VII. 1. és VIII. 20—X. 2. Hypricum perforatumon. — *Polyodon* Cl. × n. gy. VI. 8-ig és VII. 23—IX. 1. △. H. VII. 1—VII. 26.

Eriopus purpureofasciata Pill. × nem észleltem.

Polyphaenis sericata Esp × gy. VI. 16—VII. 26. △. H. V. 29-ig Syringán és Lonicerán, éjjel szabad szemmel, de könnyebben kopogás által szedhető.

Trachea atriplicis L. × gy. V. 10. és VIII. 28. △.

Euplexia lucipara L. × r. VI. 17.

Brotolomia meticulosa L. × gy. V. 14—VI. 8. és VIII. 12—IX. 26. △. H. IV. 23-ig.

Mania maura L. × r. VII. 8. △ csak egy példány.

Naenia typica L. × nem észleltem.

Hydroecia nictitans Bkh. r. VII. 25—VIII. 7. △, *Ab. erythrostigma* Hw. és *ab. lucens* Frr. i. r.

Gortyna ochracea Hb. × nem észleltem.

Nonagria cannae O. × nem észleltem. — *Arundinis* F. × nem észleltem.

Tapinostola Hellmanni Ev. i. r. VII. 3. △ csak egy példány.

Leucania impura Hb. △ nem észleltem. — *Pallens* L. × n. gy. VI. 17—VIII. 23. △. — *Obsoleta* Hb. r. IV. 2—VI. 29. ♂. H. áttelelés és elbábozás czéljából a nád levágott maradék szárában betonva őszkor található. — *Comma* L. r. VII. 17. △. — *Conigera* F. × n. r. VII. 4—VII. 31. △. — *Evidens* Hb. × nem észleltem. — *Vitellina* Hb. n. r. VI. 5—VIII. 28. ♂. *L album* L. × k. VI. 3—VII. 16. és VIII. 20—X. 4. ♂. H. V. 15-ig éjjel nádszálon felmászva és táplálkozva lelhető. — *Albipuncta* F. × k. V. 12—VI. 16. és VII. 22—IX. 10. ♂. H. V-ig. — *Lithargyria* Esp. × k. VI. 28—IX. 10. △. — *Turca* L. × r. VIII. 5. △ csak egy példány.

Grammesia trigrammica Hfn. × gy. V. 22—VIII. 7. ♂.

Caradrina quadripunctata F. × gy. VI. 12—IX. 7. ♂. — *Kadeni* Frr. r. VI. 17. H. V-ig, csak egyszer tenyésztettem réten merített hernyóból. — *Respersa* Hb. × n. gy. VI. 22—VIII. 31. △. — *Alsines* Brahm. × n. r. VI. 16—IX. 1. △. — *Superstes* Tr. r. VII 30—VIII. 11. △. — *Ambigua* F. × n. r. VI. 3—VIII. 30. △. — *Lenta* Tr. i. r. VII. 14—VII. 30. △.

Rusina tenebrosa Hb. × r. VII. 14—VII. 28. △.

Amphipyra tragopogonis L. × gy. VI. 25—VIII. 1. △. H. V. 29-ig. — *Tetra* F. n. gy. VI. 30—IX. 10. △. — *Livida* F. n. r. VI. 21—IX. 21. △. — *Pyramidea* L. × k. VI. 16—VIII. 20. △. H. V. 22-ig. — *Cinnamomea* Gőze × i. r. VIII. 4. ♂ csak egy példány.

Perigrapha cincta F. i. r. III. 26-án nálam figyelembe nem vett hernyóból fejlődött ki.

Taeniocampa gothica L. r. III. 26—IV. 22. — *Miniosa* F. × gy. III. 12—IV. 12. H. V—VI. — *Pulverulenta* Esp. × gy. III. 10—IV. 12. H. V. 19—VI. — *Stabilis* View. × k. III. 20—IV. 24. — *Gracilis* F. × nem ész-

leltem. — *Incerta* Hfn. × k. III. 12—IV. H. VI-ig. — *Munda* Esp. n. r. III. 27—IV. 12. *Ab. immaculata* Stgr. n. r.

Pachnobia rubricosa F. × r. IV. 5.

Mesogona acetosellae F. × k. VIII. 23—X. 21. △ H. V. 8-ig. Quercus bokrokról éjjel nagyobb mennyiségben kopogható; 1894-ben tömegesen lépett fel: úgy mint Thecophora fovea 8 hétnél tovább tekszik, míg bábbá alakulna át.

Dicycla oo L. × n. gy. VI. 2—VII. 15. △. H. V. 19-ig V. *Ab. renago* Hw. r.

Calimnia diffinis L. × nem észleltem. — *Affinis* L. r. VII. 26—VII. 30. △. — *Trapezina* L × n. gy. VI. 22—VII. 28. △ H. V-ig.

Cosmia abluta Hb. × nem észleltem.

Dischorista fissipuncta Hw. × n. gy. VI. 23—VIII. 28. △ H. V. 8-ig. Ha Populus és Salixfák törzséhez köveket vagy gyeptéglákat támasztunk, azok alá búvik a hernyó s így könnyen található.

Plastenis retusa L. nem észleltem. — *Subtusa* F. × nem észleltem.

Cirroëdia ambusta F. × r. IX. 4—IX. 16. △.

Orthosia macilenta Hb. × n. gy. X. 3—X. 9. △. — *Lota* Cl. × nem észleltem. — *Circellaris* Hfm. × gy. VII. 24—IX. 27. △. — *Helvola* L. × gy. IX. 3—X. 11. △. — *Pistacina* F. × gy. IX. 17—X. 21. △. — *Nitida* F. r. VII. 27—IX. 17. △. — *Humilis* F. A Háromhegy északi lejtőjén, a Zobok mögötti réten 1875. VI. 10. a Spiraea filipendula virágjában számos apró hernyót találtam befonva, a melyekből IX. 6. a pille kifejlődött. — *Laevis* Hb. × r. VIII. 16—X. 4. △. — *Litura* L. gy, VIII. 23—X. 4. △. H. V.—VI.

Xanthia citrago L. × r. IX. 21. — *Sulphurago* F. × r. IX. 17. — *Aurago* F. × nem észleltem. — *Flavago* L. × nem észleltem. — *Gilvago* Esp. × az adatok nincsenek kezem ügyében.

Hoporina croceago F. × gy. VIII. 10—X. 11. H. VI. 14-ig.

Viertl Adalbert.

Új Coleopterák hazánk faunájából.*)

Hazánk dúsgazdag faunájából folyton új alakok kerülnek elő; így a bogarak rendjéből is. Kuthy Dezsö nem rég megjelent Coleoptera katalógusa**) szerint előfordul Magyarországon 6043 faj, 806 fajváltozat és 48 importált vagy kétes faj, vagyis összesen 6897 alak. Daczára ilyen gazdag bogárfaunának ezen szám, mely az európai fajok $^1/_3$-át teszi ki, idővel még növekedni fog, különösen ha tekintetbe veszszük, hogy hazánk hány vidékén alig vagy épen nem gyűjtöttek még.

Jelen alkalommal is be akarok mutatni nehány hazánkra nézve új állatot, mely az említett katalogusba még nincs felvéve. Ezek a következők:

*) Előadta szerző a K. M. Természettudományi Társulat állattani szakosztályának 1898. jan. 8-án tartott ülésén.

**) Fauna regni Hungariae. Ordo: Coleoptera. Auctore D. Kuthy. Kiadja a K. M. Természettudományi Társulat. Budapest 1897.

Nebria transsylvanica Germ. ab. Ormayi Ganglb. a délkeleti Kárpátokból, hol a törzsfajjal együtt fordul elő és attól rozsdasárga csápjai, tapogatói és lábai által különbözik.

Dyschirius bacillus Schaum, a Fertő partjáról való és azért is érdekes, mert eddig csak Szmirnából volt ismeretes.

Pterostichus rufitarsis Dej. var. Deubeli Ganglb. előfordul a brassói Keresztény havason és a Pt. rufitarsistól fémfényű testfelszíne és sárgásvörös lábai által különbözik.

Badister bipustulatus F. ab. lacertosus Sturm, erre jellemző a vörös torpaizs, Dicső-Szent-Márton mellett gyűjtöttem.

Cymindis sp. A Cym. humeralis-hoz hasonló és valószínűleg annak új fajváltozata, mely egészen fekete. Egyedüli példánya Krassó-Szörényből származik.

Graphoderes cinereus L. ab. intermedius Westh. Nagyszeben környékén gyűjtöttem; ezen faj eltérésénél az előtor mellső széle is sárgán szegélyezett.

Oxypoda Deubeli Ganglb. a rozsnyói hegyeken fordul elő Brassó megyében.

Leptusa bucsoiana Ganglb. a Bucsecs alhavasaiban található.

Omalium Lokayi Fleisch. Ezen mostanában leírt új fajt Lokay Manó prágai orvos fedezte fel a Bucsecsen a kárpátegyesületi menedékház környékén.

Drimeotus Chyzeri Biró, D. Entzi Biró és D. Horváthi Biró. E 3 új barlangi vak Silphidát Biró Lajos jelenleg Uj-Guinában tartózkodó hazánkfia fedezte fel a biharmegyei barlangokban és írta le. Az első fajt Wachsmann Ferenczнek újból megtalálni sikerült.

Cryptophagus Deubeli Ganglb. A Cryptophagus genusnak talán legszebb alakja; lehullott bükkfalomb alatt található a rodnai havasokon, a Bucsecsen és Herkulesfürdőnél az alhavasi tájban.

Epuraea abietina J. Sahlb. Eddig összetévesztették az E. Fussi Reitt.-rel, mely különben hazánkban szintén előfordul. A bemutatott példányt Pável János gyűjtötte Máramarosban (Hoverla-gát).

Monotoma brevicollis Aubé-t a budapesti Gellérthegyen gyűjtötte Wachsmann Ferencz.

Copris lunaris L. *var. corniculatus Muls.* a törzsalakkal együtt található.

Aphodius fossor L. var. sylvaticus Ahr. Ezen szép fajváltozatot vörös szárnyfedőkkel Nagyszeben környékén gyűjtöttem.

Ochodaeus cychramoides Reitt. Ezen igen érdekes fajt Reitter nem rég írta le Piemontból. A nemzeti muzeum gyűjteményében az O. chrysomeloides Schrnk. faj példányai között is találtam nehány darabot, mely Budapesten, a Rákoson gyűjtetett. A két fajt következő táblázat alapján különböztethetjük meg:

I. — A szárnyvarratszéle melletti hosszrovátka hosszirányú karczolt bemélyedésekkel, a többi rovátka pontozott. A rovátkák között rendetlenül szőrözött. Színe rozsdavörös vagy barnavörös.

Ocdodaeus chrysomeloides Schrnk.

II. — A szárnyfedők összes rovátkái mélyen pontozottak. A rovátkák közti tércsék felváltva 3 és 4 sorú szőrzettel. Előbbinél valamivel kisebb (5 mm). Testszíne világos sárga . . . . . **Ochodaeus cychramoides Reitt.**

Phyllopertha horticola L. *var. nigropicea Csiki* (elytris nigropiceis). Ez új fajváltozatot a Vöröstoronyi szorosban gyűjtöttem, Biró Lajos pedig Horvátországban.

Poecilonota gloriosa Mars. a Vellebit hegységben és

Buprestis cupressi Germ. a tengerparton Buccari mellett gyűjtetett.

Steatoderus ferrugineus L. *var. occitanicus* Vill. Ezen szép Elaterida fajváltozatát fekete előtorral a Lotrioravölgyben gyűjtöttem Vöröstorony mellett.

Oedomera Deubeli Ganglb. E rövid idő előtt Ganglbauer által leírott új fajt Deubel Frigyes fedezte fel a brassói Czenken.

Pitiophthorus glabratus Eichh. Közép-Magyarországból származik két példánya, mely a nemz. muzeumi gyűjteményben van, közelebbi termőhely nélkül.

Brachyta clathrata F. *var. rufipes* Stierl. Nagyobb számban gyűjtöttem a Vöröstoronyi szorostól nyugatra fekvő „Vale Capra rece“ nevű völgyben.

Euluperus cyaneus Joan. *var. major* Wse. a Brassó megyei rozsnyói hegyekből, a

Coccinella hieroglyphica L. *v. areata* Panz. a Bánságból származik. *Csiki Ernő.*

Különfélék.

A coleopterologus teendői márczius havában. Márczius havában már a hogarásznak is akad elég dolga. Ébred a természet, mindenfelé előbújnak az áttelelt állatok. Gyüjthetünk épületek falain, partokon és egyéb nedves helyeken, kövek, növényi hulladékok, fák kérge és moh alatt, alacsony növényeken, útakon és állati excrementumokban. A gyüjthető fajok közül következők említhetők: Carabus Ullrichi Germ., C. convexus F., Notiophilus aquaticus L. N. biguttatus F., Bembidion lampros Hbst., B. 4-guttatum F., B. obtusum A., Trechus palpalis Dej., T. quadristriatus Schrk., Clivina fossor L., Panagaeus bipustulatus Dft., Harpalus aeneus F., Amara montivaga St., Abax carinatus Duft., Pterostichus oblongopunctatus F., P. niger Schall., Lagarus vernalis Panz., Platynus obscurus Hbst., Calathus melanocephalus L., Drypta dentata Rossi, Rantus conspersus Gyll., R. notatus F., Spercheus emarginatus Schall., Hydrous aterrimus Esch., Hydrobius fuscipes L., Atheta elongatula Grav., Oxypoda opaca Grav., Philonthus aeneus Rossi, Ph. fulvipes F., Paederus riparius L. és fuscipes Curt., Stenus biguttatus L. és providus Er., Lathrobium elongatum L., Quedius fulgidus F., Ocypus nitens Schrk., Omalium caesum Grav., Bryaxis fossulata Rchb., Euconnus Wetterhali Ill., Silpha obscura L., Necrophorus humator Goeze, Agathidium varians Beck, Dapsa denticollis Germ., Atomaria fuscata Schh., Aphodius merdarius F., inquinatus F., prodromus Br. és punctatosulcatus St., Oxyomus sylvestris Scop., Meloë decorus Er. és variegatus

Don., Sciaphilus muricatus F., Sitones crinitus Ol., Erirrhinus acridulus L, Apion flavipes F., Crioceris merdigera L., Chrysomela staphylea L. és sanguinolenta L., Haltica oleracea L., Chalcoides aurata Marsh., Cassida ferruginea Goeze, Subcoccinella 24-punctata L. és Exochomus 4-pustulatus L. *Csiki E.*

Erdély faunájára új bogarak. Déva és vidékén tett gyűjteseim eredményeként néhány bogárfajt akarok felsorolni, mely hazánk Királyhágón-túli részéből eddig ismeretlen volt. Ezek a következők: *Aleochara Milleri Kr.*, *Lathrobium furcatum Czwal.*, *Achenium ephippium Er.*, *Homaloplia marginata Füssl.*, *Tribolium madense Charp.*, *Omophlus dilatatus v. longicornis Bert.*, *Mordella fasciata v. coronata Costa*, *Mononychus Salviae Germ.*, *Miarus seutellaris Bris.*. *Cryptocephalus 14 maculatus v. Pilleri Sehrk.*, *Galeruca circumdata Duft. et v. oelandica Boh.*, *Adonia variegata v. ustulata W.* *Mallász József.*

Mivel csalogatják a virágok a rovarokat? Azon fontos szerep, melyet egyes rovarok a virágok megtermékenyítésénél játszanak, kíváncsivá tette a búvárokat, hogy tulajdonképen mivel csalogatják a virágok magukhoz a rovarokat. Sokan a feltűnő színek, mások az illatnak tulajdonították a főszerepet. Plateau (Bull. Acad. Belg. XXX. 466.) folytatott kisérleteket úgy, hogy különféle színes papirszeletekkel fedte be kertjében a georginák virágzatát, kivéve a középső részt, majd ezt is betakarta és mégis számos *Bombus* (*terrestris*, *hortorum*, *muscorum*), *Megachile ericetorum* és lepke (*Vanessa urticae*, *V. atalanta*, *Pieris rapae*) kereste fel azokat. Majd papirszeletek helyett a vadszölő (*Ampelopsis quinquefolia*) leveleit használta, de az állatok így is eljöttek s keresték az útat, hogyan férhetnének a virághoz. Plateau kisérleteinek eredménye ellen, hogy a színeknek nincs befolyása az állatok hivogatására, felhozható az, hogy nem lehetetlen, hogy az állatok már hozzá voltak szokva, hogy e helyen virágok vannak és így oda látogattak el. *Csiki E.*

Élő hernyók szállítása legczélszerűbben árumintaként történik fadobozban, mely a három irányban a 10, 20, illetve 30 cm.-t meg nem haladja. A dobozba fölül vagy még inkább oldalt nehány lyukat fúrunk, a hernyókat beleteszszük és lehetőleg sok tápnövényt adunk mellékök, azután beszegezzük, papirba becsomagoljuk, madzaggal megkötjük és kívül ráírjuk a czímet és fölébe: áruminta értéknélkül. Súlya legfeljebb 350 gr. lehet. De nem is tanácsos sok hernyót egy dobozban küldeni. Díja, mely a feladásnál fizetendő, 50 gr.-ig 2 kr., 250-ig 5 kr., 350-ig 10 kr., ajánlva és express is küldhető. Irásbeli közleményt nem tartalmazhat. Igy a küldemény ép oly gyorsan érkezik, mint a levél, holott mint postacsomag küldve, 1—2 napot késhet, elég arra, hogy a hernyók elpusztuljanak.

A vetési varjú gyomortartalma. A vetési varjú (*Corvus frugilegus L.*) gyomortartalmát 131 esetben vizsgálta Hollrung (Jahresb. Versuchst. f. Nematodenvertilg. in Halle 1895.) és arra a meggyőződésre jutott, hogy a megvizsgált varjak általánosság-

ban sem hasznosaknak, sem kártékonyaknak nem voltak mondhatók; megjegyzendő azonban, hogy 25%-a nem tartalmazott növényi részeket, míg állati részek csak 2 esetben nem voltak kimutathatók. Tápszerül legnagyobbrészt állati anyagok (60%) szolgáltak és ezt leginkább egerek, Zabrus gibbus, Melolontha vulgaris, Aphodius-ok és az Otiorrhynchus ligustici képezték: növényi eredetűek voltak: zab, árpa és cseresnye. *Csiki E.*

„A magyar birodalom állatvilága.“ A k. m. Természettudományi Társulat kiadásában megjelenő fauna-katalogus már kezdi a külföld figyelmét is magára vonni. Ismertetésünk folytán (IV. 178. l.) *Dr. Steck Tivadar*, a berni természeti muzeum entomologiai gyűjteményének őre, az eddig megjelent füzetek száma és terjedelme iránt kérdést intézvén hozzánk, megjegyzi, hogy „hasonló vállalatot egyetlenegy országra nézve sem ismer, s a magyarok büszkék lehetnek arra, hogy ez irányban ők az úttörők.“ Most megjelent az 5. füzete is, mely a *Coleopterák* jegyzékét tartalmazza; összeállította *Kuthy Dezső*. Egyik legközelebbi füzetben ismertetni fogjuk.

A repczének egy elfeledett ellensége. Előttem fekszik a „Falusi könyvtár“-nak 22. füzete, melyet *Dr. Nyáry Ferencz* „A mező- és kertgazdaságra káros rovarok ismertetése és azok irtásmódjáról“ írt; ismerek több iskolai tankönyvet, mely a hasznos és káros rovarokat is tárgyalja, megrendelésre különféle tankönyv után magam is összeállítottam iskolai bogárgyűjteményeket, és csodálkozással látom és tapasztalom, hogy úgy a fenti műből mint a különféle tankönyvekből hiányzik egy fölötte kártékony bogár, melyet tőlem az iskolai gyűjtemények részére a megrendelő tanférfiak még egy ízben sem kértek, jeléül annak, hogy az általuk használt tankönyvekben sincs e kártékony faj felemlítve. E bogár tudományos neve „*Entomoscelis adonidis*“ Pall. és a *Chrysomelidák* nagy családjához tartozik és így rokonságban van az Európában is rettegett burgonya-bogárral, a *Doryphora decemlineata*-val, melyhez nagyságra és alakra nézve is hasonlít. E faj álczája 1865-ben Kis-Szt.-Miklóson a friss repcze vetéseken nagy károkat okozott és így minden esetre méltó arra, hogy a gazdaságra kártékony rovarfajok között helyet foglaljon és hogy a gazda közönség és a tanuló ifjúság figyelme reá irányíttassék. Hogy a gazda ráismerhessen, itt közlöm Redtenbacher munkája után való leirását: Hosszas tojásdad, teste alul fekete, a tor szélei egy a közepén levő fekete pont kivételével és a szárnytakarók sárgás-vörösek, a szárnytakarók varrányai (vagyis azon rész, hol a két szárnytakaró összeér) majdnem a tor széleig érő fekete sávval vannak ellátva és egy-egy hasonló sáv fut végig mindenik szárnytakaró közepén is. A kifejlett bogár már nem a repczén, hanem a *Cochlearia Draba* nevű alacsony növényen él. *Merkl Ede.*

Levélszekrény.

Gróf Neuhaus Emil úrnak. A januári füzet elkésésének az volt az oka, hogy a tördelésnél a szedést összezavarták s a nyomásnál nem a meghatározott papírt vették, mi miatt a füzetet újra kellett nyomatni.

Lejtényi Sándor úrnak. A jelzett mű essayszerű ismertetését szívesen veszszük.

„ROVARTANI LAPOK“

Auszug der Aufsätze dieser in ungarischer Sprache erscheinenden entomologischen Monatsschrift,
Unter Mitwirkung von
Dr. A. Bedő, Dr. C. Chyzer, Dr. G. Entz und Dr. G. Horváth
redigirt von
L. Abafi-Aigner, J. Jablonowski und E. Dietl
Budapest, VIII., Rökk-Gasse 32.

1898. Februar | V. Band | Heft 2.

S. 23—27. **Dr. G. Horváth: Eine Woche in der „Mezőség“ Siebenbürgens.** II. Für Siebenbürgen neu fand Verf. ferner: *Pterocallis nigritarsis*, *Poeciloscytus brevicornis*, *Plagiognathus pictus*, *Agallia reticulata*, *Chlorita vittata*, sowie an Coleopteren: *Brachypterus unicolor*, *Agrilus viridis v. salicis*; sodann für ganz Ungarn neu die Dipterenart: *Bombylius quadrifarius*. Seitdem sammelte Graf Wass für Siebenbürgen neu: *Corisa concinna*, *Cicadula variata* und *Megamelus notula*, sowie für ganz Ungarn neu: *Anthocoris gallarum ulmi v melanocerus*.

S. 28—29. **A. Viertl: Lepidopterologische Beobachtungen.** Verf. fing 1876 bei Mehadia eine Cucullia und eine Cidaria, welche er photographirte und dann an Dr. Staudinger zum Bestimmen einsandte, der ihm einen namhaften Betrag dafür anbot und mittheilte, dass das eine Stück *Cucullia celsiae* (nur aus der südlichen Türkei bekannt), das andere aber eine neue Art sei; welche ? hat Verf. nie erfahren. Beobachtungen über II. Gen. mehrerer Arten.

S. 29—32. **V. Szépligeti: Beiträge zur Kenntniss der ungarischen Ophionoiden uud Banchoiden.** *Ophion minutus* Kriechb. Bei einem Exempl. ist der Nervulus des einen Flügels interstitial, der des anderen antefurcal. *Var.* Der Nervenanhang der Discocubitalader ist punktförmig, — Nervulus postfurkal. — *O. ventricosus* Grav. var. ganz einfärbig: röthlich-gelb. — *Eniscopilus monostigma* Voll. *a*) Die Mitte des Metanotum ist mit Längsfurchen, die Seiten mit Querfurchen versehen; die Hornflecke der Flügel sind schwarz berandet. *b*) = *a*) der Hornfleck ist ganz gelb. — *E tourneri var.* Metanotum granulirt. — *Exctastes puberulus* ♂ ♀ *m.* Kopf und Thorax mit kurzen, schwarzen Haaren ziemlich dicht bedeckt. Schwarz, an den V.- und Mittelfüssen die Schenkel, Schienen und Tarsen, so wie an den Hinterfüssen die Schenkel ganz, Schienen an der Basis und das 4. 5. Tarsenglied roth. Ende des 1. Segm., das 2. und 3. ganz, 4. an der Basis roth. Areola kurz gestielt. Bohrer gleich mit dem 1. Segm. Länge 10—12 mm. Bei manchem Exempl. ist das 4. Segm. ganz roth; das 1. Segm. nur an der Basis schwarz. Das 4. Tarsenglied weiss, 5. und manchmal das 3. roth oder röthlich. Das schwarze Schild und Gesicht des ♂, so wie die nicht weiss annulirten Fühler des

♀, deuten auf die Verwandschaft mit E. geniculosus Holmgr. und femorata Desv.; unterschieden durch den schwarzen, nur an der Basis rothen Hinterschienen und den schwarz und kurz behaarten Körper. — *E. variegatus* ♂ m. Schwarz. Taster roth; an den Achseln je ein dreieckiger Fleck, unter der Flügelbasis je eine Linie und ein, in der Mitte unterbrochenes Band am Ende des Metanotum sind gelb. Flügelwurzel weiss, Squamula an der Spitze weiss, an der Mitte schwarz und an der Basis roth. Segment 1—4 roth; das Ende der 6. 7. schmal weiss gerandet. Fühler roth; Coxen, Trochanteren schwarz (Apophysis roth), die Spitze der Hinterschiene und Metatarsus unten braun. Stigma braun, dessen Mitte und Pterostigma lichter. Länge 10 mm. Von E. osculator unterschieden durch das schwarze Gesicht; von E. bilineatus durch die rothen Tarsen und von beiden durch die weiss berandeten Hinterleibsegmente; von E. gracilicornis durch die einfärbigen Fühler. — *E. medianus* ♂ ♀ m. Schwarz. Mitte der Fühler unten weiss; Hinterleib roth, Basis des 1. Segm. schwarz Füsse roth; Coxen, Trochanteren, Hinterschienen und Tarsen schwarz; manchmal auch die Spitze der Hinterschenkel und die Basis der Hinterschienen roth. Stigma dunkelbraun. Beim ♂ das 3—4. Tarsenglied weiss. Länge 8—11 mm. *Var.* ♀. Die Basalhälfte des 1. Segm. und Segm. 6. 7. schwarz; der H.-Schenkel an der Spitze schwärzlich geringelt. Von E. osculator, bilineatus und variegator verschieden durch den einfärbigen Thorax, von ersterm noch durch das schwarze Gesicht, von letzterm noch durch die nicht gesaumten Hinterleibsegmente.

S. 33—25. **L. Abafi-Aigner: Neuere ungarische Lepidopteren** I. Daten über Fluggebiet etc. von Faltern, welche in letzteren Jahren für Ungarn neu gefunden wurden.

S. 35—38. **J. Jablonowski: Der Halmwurm** (Calandra granaria) und seine Ausrottung wird auf Grund der neuesten Erfahrungen beschrieben.

S. 38—40. **A. Viertl: Die Noctuen der Umgebung von Fünfkirchen** II. Fortsetzung der Enumeration mit biologischen Daten.

S. 40—42. **E. Csiki: Neue Käfer aus der Fauua von Ungarn.** Aufzählung einer Anzahl von Arten; welche in *D. Kuthy's* Katalog nicht erwähnt sind.

S. 42—44. **Kleinere Mittheilungen: E. Csiki:** *Aufgaben des Coleopterologen* im März. — J. Mallász: *Neue siebenbürgische Käfer*, Enumeration. — *E. Csiki: Wodurch ziehen Blumen die Insecten an?* Über Plateau's Versuche und deren Ergebniss, wonach die Thiere nicht durch die Farben der Blumen angelockt werden. — *E. Csiki: Mageninhalt von Corvus frugilegus* nach den Beobachtungen Hollrung's, wonach dieser Vogel weder nützlich noch schädlich ist. — *Versendung lebender Raupen*, kurze Anleitung hiezu. — *„Fauna Regni Hungariae"* beginnt die Aufmerksamkeit des Auslandes auf sich zu ziehen. Neuestes Heft derselben: *Coleoptera.* Von *D. Kuthy*, 27 Bogen 4° mit Landkarte. — *E. Merkl: Ein vergessener Reps-Feind* (Entomoscelis adonidis) und seine Beschreibung.

Superbe exotische

Lepidopteren u. Coleopteren

verkauft einzeln oder in Centurien in Ia. Qualität
zu enorm billigen Preisen

H. FRUHSTORFER, Berlin N.W.

Thurm-Strasse 37.

CATALOG POSTFREI.

C. Hoffmann'sche Verlagsbuchhandlung (A. Bleil) Stuttgart.

Prof. E. Hofmann,

Die Raupen der Schmetterlinge Europas,

deren Nahrungspflanzen, Puppen und Eier.

50 Tafeln in Farbendruck mit über 1600 Abbildungen von Raupen und Puppen und 43 Bogen Text. Komplett brosch. 27 Mk., geb. 30 Mk.

Ein wirklich schönes, brauchbares Raupenwerk mit farbigen Abbildungen zu mässigem Preise gab es bisher zum Leidwesen aller Sammler und Naturfreunde nicht; diesem Mangel ist nun durch obiges Werk abgeholfen worden, und zwar in einer technisch so vollkommen Ausführung, dass das Werk selbst sehr hohen Ansprüchen genügen wird.

Prof. E. Hofmann,

Die Schmetterlinge Europas.

2. Auflage. 71 Taf. in gr. Folioformat mit über 2000 naturgetreuen farb. Abbild. und 35 Bogen Text mit 47 Holzschnitten. Brosch. 25 Mk., eleg. geb. 28 Mk.

Die Verlagshandlung bietet hier für einen **ausserordentlich billigen** Preis dem Schmetterlingsfreunde ein Werk, welches in seiner gediegenen Ausstattung von keinem andern entomologischen Werk erreicht wird. — Das Bestimmen der Gross-Schmetterlinge ist für den Sammler an der Hand dieser naturgetreuen Abbildungen sämtlicher europäischen Arten ausserordentlich erleichtert, zumal solche Schmetterlinge, bei welchen die beiden Geschlechter verschieden, oder wo die Unterseite charakteristisch ist, mehrfach abgebildet sind. — Der Text, welcher alles Wesentliche für den Sammler enthält, ist genau nach dem ausgezeichneten Katalog von Dr. O. Staudinger, nach welchem derzeit die meisten grösseren Sammlungen geordnet sind, verfasst.

Szakkiállitásokon mindenütt az első díj. — A legmagasabb elismerések. Miniszteri, szék. fővr. tanácsi- s egyéb hatósági ajánlatok.

Iskolai rovarraktár

Iskolai-, erdő-, mező- és kertgazdaságra kártékony vagy **hasznos rovarok, rovar-biologiai tárgyak**, a Hymenopterák, Lepidopterák, Dipterák, Coleopterák, Neuropterák, Pseudoneuropterák, Orthopterák, Dermatopterák és Thysanurák rendjeiből **dús választékban.**

Tankönyv szerint rendezett teljes, mint kivonatos **rovar és rovar-biologiai gyüjtemények**, nyomatott etiquettákkal diszes kiállitásban, s minden a **rovarok fogásához, kikészitéséhez való eszközök** stb.

Iskolák s tanulók **50% kedvezményben** részesülnek.

Az országban az egyedüli s legnagyobb szakkereskedés, igy tehát nemcsak a legkisebb, hanem a legterjedelmesebb gyüjtemények szállitását is a legjutányosabban eszközli.

Neuroptera, Pseudonourtera és Orthoptera gyüjtőkkel csereösszeköttetés kerestetik.

Kivánatra árjegyzékkel igyen és bérmentve szolgál

Gammel Alajos,
Budapest, IX. ker. Lónyai-u. 18.

Rovar-Coleoptera-kereskedés.

Mint honunkban a legrégibb és legnagyobb rovarkereskedés tulajdonosa, ajánlom magángyüjtőknek, iskoláknak, gazdászoknak és erdészeknek 8000 hibátlanul meghatározott honi és külföldi fajból álló rovarkészletemet. Honi faunánk közönséges és **legritkább** fajai nagy számban, továbbá több száz exotikus faj. Iskolák részére gyüjtéményeket olcsón állitok össze. Honi gyüjtőkkel szivesen lépek csereviszonyba.

Megkeresésre nyomtatott árjegyzéket ingyen és bérmentve küldök.

Merkl Ede
Német-Bogsánban. (Krassó-Szörény megye.)

Balkáni lepkékkel és bogarakkal

jutányos áron,

jegyzékkel pedig ingyen szolgál

Haberhauer József
Slivno—Bulgária.

„Vörösmarty" nyomdai és kiadói részvénytársaság Budapest, József-körut 14.

Kot. 5 furet 2
1898 feb.